

Ова студија пок. проф. Силајчића је крцата подацима. Сваку своју тврђу, сваки свој закључак аутор је обилно документовао чињеницама. Он је, дакле, најпре изнео чињенице, анализирао их, па на основу њих извукао закључке. Отуда, иако би се могло приговорити да су неки његови ставови конзервативни, не може му се не признати да су засновани на чињеницама, да су истинити. Они, можда, оудару од неких „авангардних“ ставова у написима о овим темама, јер ови најчешће немају основу у чињеницама.

В. Бакић

Dietrich Breul: METHODEN DER GESCHLECHTS- — KÖRPERLANGEN — UND LEBEN SALTERSBESTIMMUNG VON SKELETFUNDEN (Методи утврђивања пола, дужине тела и животног доба наведеног костура) (Verlag Max Schmidt-Romhild, Lübeck, 1974)

У библиотеци *Arbeitsmethoden der medizinischen und naturwissenschaftlichen Kriminalistik* (Радни методи медицинске и природнонаучне криминалистике) коју уређују професор др Емил Вајниг (Emil Weinig), директор Института за судску медицину Универзитета Erlangen-Nürnberg и професор др Steffen Berg, директор Института за судску медицину Универзитета у Гетингену, објављена је као 12. свеска монографија о утврђивању пола, дужине тела и животног доба наведеног костура, чији је аутор доктор медицине Дитрих Бројла (Dietrich Breul).

Већ одавно постоји читава литература посвећена питању идентификације лешева. То је сасвим разумљиво, када се узме у обзир велики број несрећа (саобраћајне, елементарне — земљотреси и поплаве, експлозије, пожари и др.), нарочито оних при којима долази до усмрћења великог броја људи. Подсетимо се само на неке од највећих које су се догодиле у скорој прошлости у нашој земљи: бродолом брода „Нипп“ на ушћу Саве у Дунав, земљотрес у Скопљу, авионска несрећа на Магнику до ове најновије на железничкој станици у Загребу.

Ако се свему овоме дода као посебан проблем идентификација лешева масовно настрадалих од бомбардовања у рату, а овај би проблем у евентуалном будућем рату био још тежи и сложенији, што произилази из све разорније снаге ратних оруђа, а нарочито атомске бомбе, онда је разумљив значај који има идентификација лешева како у мирнодопским, тако и у ратним условима.

Када се узме у обзир да се и при идентификацији свежих лешева јављају знатне тешкоће, онда ће оне бити још веће ако треба идентификовати труле, раскомадане или угљенисане лешеве. У бројним случајевима вештак је принуђен да утврђује идентитет само на основу костура, а у неким случајевима и на основу појединих костију, па чак и делова костију.

Из наведених разлога форензична остеологија, грана судске медицине, која на основу својстава, особина и промена на костима доприноси идентификацији особа којима припада одговарајући костур или његови делови, постала је посебно поглавље већ и у уџбеницима судске медицине. Монографија Д. Бројла је најновији прилог овој литератури.

Монографија има 131. страну са 25 табела и два цртежа, предговор, три дела и списак литературе.

У кратком предговору професор др Ф. Шлојер (F. Schleyer), директор Института за судску медицину Универзитета у Марбургу, указује на неопходну потребу да не само судски лекари већ и патолози, анатоми, антрополози и палеонтолози располажу исцрпним знањем из форензичне

остеологије и да то знање критички примењују при идентификацији костура одн. његових делова. Он истиче чињеницу да је писац монографије користио више од 300 радова из литературе, да је материјал критички приказао и изложио тако да се може користити и применити на сваки конкретан случај приликом индивидуализације костура који се испитује.

Сваки од три дела монографије је посвећен једном од три кључна проблема који се појављују при идентификацији набоеног костура.

Први део је посвећен проблему одређивања пола, други утврђивању заживотне дужине (висине) тела, а трећи одређивању животног доба.

Сва истраживања су вршена на живим особама и на лешевима односно костурима и обављана су на групама различите етничке припадности (хомогене и мешовите), различите расне припадности (у земљама у којима живе помешане расе), животног доба од 4 до 90 година, мушког или женског пола.

Приликом претраживања на живим особама примењивани су различити методи, а међу њима као најважнији вршен је рендгенолошки преглед.

Претраживања на лешевима обављана су на нађеним лешевима, на лешевима у анатомским и патолошко-анатомским институтима, као и на нађеним костурима одн. деловима костура. У једном случају, што представља куриозитет своје врсте, одређивана је тежина пепела појединих костију после спаљивања у крематоријуму. Број живих особа и лешева одн. костура који су истраживали поједини аутори био је различит, а највећи је износио 1000.

Као објект претраживања, како на живим тако и на лешевима и костуру, служили су нарочито кости лобање, доња вилица и зуби, први и други вратни пршљен, лопатичне и кључне кости, грудна кост, кости горњих и доњих удова и кости карлице. На свакој кости су утврђиване морфолошке особине, величина, тежина, дужина и различити други промери, индекс између једне одређене кости са другим костима, састав костију и све друго, што би могло допринети разрешењу постављеног проблема.

На овом месту немогуће је исцрпно приказати резултате до којих су дошли поједини аутори, али се њихови закључци могу свести на неколико заједничких чинилаца.

Ако постоји читав костур, онда се могу доносити сигурни закључци о полу, при чему најважнију улогу имају кости карлице и лобање. На свим осталим костима односно на свакој посебној кости постоје својства која указују на припадност те кости одређеном полу, али она нису таква да би се на основу њих могао са сигурношћу доносити закључак о полу.

Одређивање заживотне дужине (висине) тела најсигурније се врши на основу непосредног мерења леша и може се извести и на трулом лешу, све док трулежним процесима нису захваћени зглобови и лигаменти. Тако добијена дужина леша је нешто већа од дужине тела живе особе, те Мануврије (Manouvrier) препоручује да се од дужине свежег леша одузме 1,25 цм у мушкарца, а 2 цм у жена.

Први су Б. Орфила и Л. Лезиер (L. Lesueur) још 1831. године утврђивали заживотну дужину тела на основу премењавања костура, о чему су објавили и своју табелу. Даља претраживања вршио је читав низ аутора као што су Толт (Toldt) (1882), Роле (Rollet) (1888), Мануврије (Manouvrier) (1892), Пирсон (Pearson) (1899), Тротер (Trotter) и Глезер (Gleser) (1952), као и многи други. На основу израчунавања односа између средње висине тела и средње дужине одређене кости дошло се до закључка да дужину појединих дугих костију изражену у сантиметрима треба помножити са одређеним факторима, које су утврђивали различити аутори.

За одређивање заживотне дужине тела најпогодније су дужина бутне кости (фемур), а затим голењача (тибија), па онда надакатна кост (хумерус) и жбица (радиус). При одређивању заживотне дужине тела

на основу премеравања дужине костура односно дужине поменутих костију треба у сваком поједином случају узети у обзир могућности индивидуалних својстава и утицаја разних хроничних дегенеративних и запаљивих промена на развој костура у целини или појединих делова костура односно појединих костију.

Одређивање животног доба особе на основу припадајућег костура може се вршити помоћу бројних особина и својстава кости, као и помоћу бројних метода. Међу ове спадају: развој и раст костију, окоштавање костију, развој млечних зуба, замењивање млечних зуба сталним зубима, ницање и развој сталних зуба, окоштавање шавова лобање, срашћивање окрајака (епифиза) и средине (дијафиза) дугих костију, регресивне промене на костима и многи други чиниоци. При овом утврђивању могу се применити многи методи, а међу њима су најважнији, нарочито ако је реч о претраживањима на костима живих, рендгенолошка претраживања, али и друга (спектрална итд.).

На крају монографије налази се и списак литературе који садржи 310 наслова од 385 аутора у временском раздољу од преко четрнаест деценија. Најстарије из 1831. год.: V. Orfila et L. Lesueur, *Traité des exhumations juridiques* etc. Paris (Bechet), Bd. II, а најновији: Schmitt, H. P., und K. Saturnus, *Beiträge zur forensischen Osteologie, III. Zur Frage der Bestimmung des Individualalters an Hand der Dicke der Schädelkalotte*. Z. Rechtsmedizin 72, 40, 1973.

Као закључак: монографија Д. Бројла садржи обиље чињеница, статистичких података и метода више од 300 аутора за последњих четрнаест деценија о проблему идентификације костура. Цео материјал аутор је исцрпно, зналачки и критички обрадио, тако да ова монографија представља неопходан приручник за судске медецинаре, патологе, анатоме, антропологе и палеонтологе, али и за истражне органе и правнике уопште.

Др Момчило Василић

Jean F. Heim: LA RÉPARATION DE LA CHOSE DÉFECTUEUSE DANS LA VENTE AU DÉTAIL, Lausanne, 1972, p. 126.

Студија доктора Жана Ф. Хајма (Jean F. Heim-а) изашла је из штампе у Лозани пре две године под насловом „Оправка ствари са недостатком код продаје на мало”. Мада се са малим закашњењем приступа њеном приказивању чини се да оно има свог оправдања. Студија је утолико значајна што аутор у њој предлаже нова решења у погледу измена одређених одредби швајцарског Законика о облигацијама, а она се тичу одговорности продавца и произвођача (фабриканта) за недостатке ствари код уговора о продаји на мало.

Запажајући да данас продајом доминирају атхезиони уговори који потискују аутономију воље странака у области уговорања, аутор указује на то да је при таквом стању ствари однос снага код уговора о продаји, нарочито индустријских производа, у односу на протекла времена, битно промењен. У савременом промету индустријских производа купац је стављен у видно неповољан положај према трговинској организацији која продаје туђе производе. Аутор налази да су се правила која садржи одредба члана 199. швајцарског Законика о облигацијама показала као неповољна да заштите купца од „лукавости” продавца. Обрнуто, Законик иде на руку продавцу, јер му пружа могућност да ограничи или искључи своју одговорност за недостатке ствари путем такозваних „општих услова”. Поред тога, аутор указује на чињеницу да одсуство законског регулисања одговорности произвођача (фабриканта) још више отежава положај купца у продајном односу. Будући да швајцарско право није посебно регулисало одговорност произвођача за недостатке његових производа крајњем